

روان شناسی در شطرنج

نیکلای کروگیوس

ترجمه: عزیزاله صالحی مقدم نازنین صرافیان

سرپرستی: خاشار مصطفوی کاشانی

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

به نام خداوند جان و خرد

کرین برتر اندیشه بر نگردد

روان شناسی در شطرنج

نیکلای کروکیوس

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

ترجمه : عزیزالله صالحی مقدم نازنین صرافیان

سرپرستی : خشایار مصطفوی کاشانی

انتشارات فرزین

سرشناسه	کروگیوس، نیکلای ولادیمیروویچ ۱۹۲۰ م. Krogius, Nikolai Vladimirovich
عنوان و نام پدیدآور	روانشناسی در شطرنج / نیکلای کروگیوس، ترجمه عزیزالله صالحی مقدم، نازنین صرافیان، سرپرستی خشایار مصطفوی کاشانی
مشخصات نشر	تهران، فرزین، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری	۲۶۰ ص، مصور
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۶۲۵۶-۰-۱۹
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	عنوان اصلی به آلمانی: Psychologie im Schach
یادداشت	چاپ دوم ۱۳۹۲
موضوع	شطرنج -- جنبه های روانشناسی
موضوع	شطرنج -- تاریخ
شناسه افزوده	صالحی مقدم، عزیزالله، ۱۳۲۲ - مترجم
شناسه افزوده	صرافیان، نازنین، ۱۳۵۱ - مترجم
شناسه افزوده	مصطفوی کاشانی، خشایار، ۱۳۱۲ -
رده بندی کنگره	GV۱۲۲۸۵۲۹۱۳۸۶
رده بندی دیویی	۷۹۶/۱۰۱۹
شماره کتابشناسی ملی	۱۱۸۵۲۰۶

فرزین
انتشارات فرزین

روانشناسی در شطرنج

نویسنده: نیکلای کروگیوس

ترجمه: عزیزالله صالحی مقدم نازنین صرافیان

سرپرستی: خشایار مصطفوی کاشانی

چاپ دوم: ۱۳۹۲

شمارگان: ۵۰۰

چاپ و صحافی: طیف نگار

بها: ۱۰۰۰۰ تومان

ISBN: 978-964-6256-0-19

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۵۶-۰-۱۹

انتشارات فرزین: خیابان انقلاب، ابتدای خیابان دانشگاه، شماره ۱۷۴

تلفن فروشگاه: ۰۶ ۴۶ ۲۴ ۶۶ دفتر مرکزی: ۰۹۰ ۴۸ ۴۱ ۶۶

فهرست مطالب

اهداء کتاب	پنجم
یادداشت	هفتم
مفاهیم و معانی برخی واژه‌ها و اصطلاحات روان‌شناسی	یازدهم
دیباچه	۱
سرآغاز	۳
فصل یکم: نقش و جایگاه روان‌شناسی در شطرنج	۵
۱- آیا اصولاً شطرنج باز به روان‌شناسی نیاز دارد؟	۷
۲- تدارک برای آمادگی روانی	۱۲
۳- روان‌شناسی و آموزش شطرنج	۳۰
۴- نقش تربیتی شطرنج	۴۶
۵- استفاده روان‌شناسی از شطرنج	۵۴
فصل دوم: روند تفکر در شطرنج	۶۵
۱- تصویر ذهنی شطرنج چیست؟	۶۷
۲- پویایی تفکر در شطرنج	۷۱
الف - تصویر ذهنی حفظ‌شده (باقیمانده)	۷۱
ب - تصویر ذهنی ثابت	۸۷
پ - تصویر ذهنی پیشرو	۹۸
۳- گسستگی در روند تفکر شطرنج	۱۱۳
۴- پیامدهای خطا	۱۲۴

فصل سوم: تنگی وقت	۱۳۷
۱ - علل تنگی وقت	۱۳۹
۲ - ویژگیهای بازی در تنگی وقت	۱۴۸
۳ - پیشگیری از بروز تنگی وقت	۱۶۳

فصل چهارم: تاکتیک مسابقه	۱۶۷
۱ - بازی برای برد	۱۷۰
۲ - وقتی که مساوی کافی است	۱۷۷
۳ - پس از شکست یا پیروزی	۱۸۳
۴ - تاکتیک در مسابقه دوره‌ای یا رویارویی	۱۸۹

فصل پنجم: ابتکار عمل روانی	۱۹۱
۱ - ابتکار عمل روانی چیست؟	۱۹۳
۲ - تلاش برای کسب ابتکار عمل روانی	۲۰۳

فصل ششم: برنامه برای تحقیق درباره حریف	۲۲۱
۱ - ضرورت داشتن رویکرد نظام‌مند هنگام مطالعه روان‌شناختی حریف	۲۲۳
۲ - برنامه کاری برای یافتن ویژگیهای روانی حریف	۲۴۹

فهرست اسامی بازیکنان	۲۵۵
----------------------------	-----

اهداء کتاب

ترجمه این کتاب را با فروتنی بسیار به شادروانان
دکتر سید جمال الدین عصار، سرهنگ مهدی پاکدامن و حسین ندیم
نقدیم می‌کنم، که از اوایل دهه ۱۳۳۰ تا اواسط دهه ۱۳۴۰ هجری شمسی در سمت
رئیس، معاون و خزانه‌دار فدراسیون شطرنج ایران،
صمیمانه و بدون هیچ گونه چشمداشتی کارهای بنیادی و بسیار ارزشمندی را
برای گسترش شطرنج در میهن عزیز، ایران انجام دادند.

یادشان گرامی و جاودانه باد

فروشگاه تخصصی شطرنج

خشایار مصطفوی کاشانی

تهران - اسفند ۱۳۸۶

WWW.ACHMAZSTORE.IR

یادداشت

از خدا جوییم توفیق ادب

بیست و شش سال پیش با مطالعه کتاب PSYCHOLOGY IN CHESS (چاپ آمریکا ۱۹۷۶) برای اولین بار با نام نیکلای کروگیوس مؤلف کتاب، استاد بزرگ بین‌المللی شطرنج و روان‌شناس روس آشنا شدم. چند سال بعد ترجمه فرانسوی این کتاب را نیز به دست آوردم. مطالعه این دو کتاب و آشنا شدن با نقش و اهمیت روان‌شناسی در شطرنج برایم بسیار جالب، آموزنده و کارساز بود و چنین به نظر آمد که ترجمه آن می‌تواند برای جامعه شطرنج ایران مفید باشد.

حدود شش سال قبل با کمک دوست گرامی آقای علی حبیبی، استاد بین‌المللی شطرنج، که سالیان درازی است در کشور آلمان اقامت دارد، کتاب دیگری از همان مؤلف و در همین زمینه به زبان آلمانی به نام 'PSYCHOLOGY IM SCHACH' به دستم آمد. به کمک آقای دکتر گیورگ آکسمان، یکی از دوستان فرهیخته اطریشی مقیم ژنو، فهرست و محتوای دو کتاب انگلیسی و آلمانی مقایسه و به این نتیجه رسیدیم که مطالب کتاب آلمانی از آن دو کتاب دیگر جامع‌تر است و به ویژه این مزیت مهم را دارد که سالها بعد از آن دو کتاب به رشته تحریر درآمده است.

آقای عزیزالله صالحی مقدم (قهرمان پیشکسوتان ایران در سال ۱۳۸۵ که خود چندین کتاب شطرنج ترجمه و تألیف کرده است) به درخواست اینجانب نیمی از

کتاب انگلیسی را ترجمه کرده بود که با ایشان توافق شد که دنباله کار را رها سازد و با خانم نازنین صرافیان که ترجمه کتاب آلمانی را آغاز کرده بود همکاری و کمک کند و آن را به پایان برسانند.^۱ به علت مشغله زیادی که در مراجعت به میهن عزیز (پس از چهل سال اقامت در خارج) پدید آمده بود متأسفانه چاپ کتاب به تأخیر افتاد.

خوشبختانه در طول این مدت دوست و همکار عزیز، آقای آبتین گلکار که در شهر کیف (پایتخت اوکراین) برای اخذ دیپلم دکترای زبان و ادبیات روسی به ادامه تحصیل مشغول بود، موفق به یافتن اصل کتاب به زبان روسی (چاپ ۱۹۸۱) شد و اضافه بر حروف چینی و صفحه‌آرایی کتاب، به خواهش اینجانب ترجمه فارسی کتاب را با متن روسی آن مقابله کرد و با مشورت و همکاری با آقای صالحی مقدم متن نهایی را آماده ساختند.

سرپرستی و هم‌آهنگی در کار ترجمه و آماده‌سازی این کتاب یکی از مشکلترین کارها در طول دوران پنجاه و چند ساله فعالیت‌های شطرنجی اینجانب بوده است زیرا به گفته شاعر نامدار فارسی‌زبان فریدالدین عطار:

یارم همدانی و خودم هیچ ندانی

یا رب چه کند هیچ‌ندان با همه‌دانی

هرچند به غیر از چند لغت و اصطلاح مربوط به شطرنج مطلقاً با زبانهای آلمانی و روسی آشنایی ندارم ولی به لطف خداوند متعال و یاری و همدلی دوستان و آشنایان که نام آنها در این نوشته آمده است در نهایت این کار بسیار مهم و بنیادی برای پیشرفت و گسترش شطرنج در این مرز و بوم به انجام رسیده است.

۱. لازم به ذکر است که از ترجمه بخش کوچکی از کتاب با عنوان «ارتباط سن شروع آموزش و موفقیت شطرنج‌بازان» خودداری شد، زیرا با توجه به تحول و پیشرفت علوم تربیتی در چند دهه اخیر، بسیاری از نتیجه‌گیری‌های انجام‌شده در این مبحث، امروزه اعتبار پیشین خود را از دست داده‌اند.

در اینجا برعهده خود می‌دانم مراتب سپاس و امتنان خویش را از دوستان دیرینه و ارجمندم آقایان مهندس هوشنگ بقائی، مهندس ساسان صفا و محمدعلی صیرفی به خاطر کمکهای بسیار ارزشمندشان ابراز دارم. همچنین از همکاران گرامی آقایان آبتین گلکار و ابوالقاسم نجیب که با بردباری و دقت فراوان چند بار کتاب را بازنگری و برخی اشتباهات را یادآوری و اصلاح کرده‌اند، از هنرمند جوان آقای سهراب دریابندری و همکارانشان که طرح زیبا و گویای روی جلد و پشت جلد را تهیه کرده‌اند و نیز آقای حسین غیائی مدیریت محترم انتشارات فرزین که در طبع و نشر کتاب اهتمام ورزیده‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم.

امید است کتابی که با صرف مساعی فراوان و همکاری چندین نفر از دوستاناران شطرنج ایران تهیه شده است نقش به‌سزایی در بالا بردن سطح دانش این ورزش علمی، هنری و باستانی ایفا کند.

شکر خدا که هرچه طلب کردم از خدا

فروشگاه تخصصی شطرنج

برمنتهای مطلب^۱ خود کامران شدم

(حافظ)

خشایار مصطفوی کاشانی

تهران - اسفند ماه ۱۳۸۶

WWW.ACHMAZSTORE.IR

۱. در بعضی از نسخ دیوان حافظ کلمه «همت» آورده شده است.

من اطمینان دارم که این کتاب توجه بسیاری از دوستداران شطرنج را در هر سطحی از تجربه و دانشی که باشند به خود جلب خواهد کرد و خوانندگان را به تفکر در باره آرزو ها و کامیابی های خود در شطرنج وادار خواهد کرد. رسیدن به مقام و جایگاه یک شطرنج باز و کسب مهارت در آن چندان آسان نیست و برای دست یافتن به آن راهی دشوار پیش رو است. به باور من کتاب گرووکیوس در بالا بردن توانایی ها و مهارت های شطرنج بازان کمک شایانی می کند. بی گمان بحث در باره عوامل روانی در شطرنج باید پیش از این مطرح می شد.

یوریس اسپاسکی

فهرمان اسبق شطرنج جهان (از ۱۹۶۹ تا ۱۹۷۲ میلادی)

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۲۵۶-۰۰-۱۹

ISBN: 978-964-6256-0-19

انتشارات فرزین، خیابان انقلاب، اول خیابان دانشگاه، بلاک ۵ تلفن: ۶۶۴۶۲۴۰۶